

با امام باقر علیه السلام در سایه قرآن

سید علیرضا جعفری

فهرست:

زنگار دلها

فروش دین به دنیا

درس عبرت از انسانهای مسخ شده

محرم اسرار، خدا یا دشمنان خدا

رهبری، خارچشم دشمن

پیشتانان عرصه جهاد را دریابید

بدون شک سخنان معصومان و ائمه اطهار علیهم السلام همواره روشنگر معنای آیات نورانی قرآن کریم بوده است. در این سلسله مقالات برآنیم با مشعل فروزان بیانات حضرت امام باقرالعلوم علیه السلام آسمان معرفت را بشکافیم و چندگام به حقیقت نزدیک شویم.

زنگار دلها

قرآن درباره مجرمان و گناهکاران جسور که به بهانه های واهی از اجابت دعوت الهی سرباز می زنند، می فرماید:

«كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ» (۱)

چنین نیست که آنها گمان می کنند، بلکه کارهایشان همچون زنگاری بر دلهایشان نشسته است. (و از درک حقیقت محروم گشته اند.)

امام باقر علیه السلام درباره این آیه می فرماید:

هیچ بنده مؤمنی نیست مگر آنکه در قلبش یک نقطه سفید (و نورانی) وجود دارد، پس آنگاه که از وی گناهی سرزند، در میان آن نقطه سفید، نقطه سیاهی ایجاد می گردد. پس اگر توبه کند، آن سیاهی رخت بر می بندد؛ و اگر در گناهان غوطه ور گردد، بر سیاهی افزوده می شود تا آنکه تمام سفیدی را می پوشاند. وقتی سفیدی پوشانده شد، دارنده چنین دلی دیگر هرگز روی سعادت را نخواهد دید و این است معنای سخن خداوند که می فرماید: «کَلَّا بَلْ رَانَ عَلٰی قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ» (۲)

فروش دین به دنیا

در موارد متعددی از قرآن به آیاتی برمی خوریم که یهود را به پیروی از قرآن فرا می خواند، در یکی از این آیات می خوانیم: «به آنچه نازل کرده ام (قرآن) ایمان آورید که تأیید و تصدیق کننده کتابی است که شما با آن سروکار دارید (تورات) و نخستین کافر به آن نباشید و آیات مرا به بهای ناچیزی نفروشید و تنها در برابر من تقوا پیشه سازید.» (۳)

امام باقر علیه السلام در مورد شأن نزول آیه فوق می فرماید:

برای حُبی بن اخطب و کعب بن اشرف و گروهی دیگر از عالمان یهود، هر ساله مجلس میهمانی بسیار مجللی از طرف یهودیان ترتیب داده می شد. این افراد راضی نبودند، با تصدیق و تأیید قرآن، آن منافع را از دست بدهند. به همین جهت تورات را تحریف کرده، آیاتی از آن را، که در زمینه اوصاف پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله بود، به بهای ناچیز (مجالس و یا پولهایی که به جیب آنها سرازیر می شد) فروختند. (۴)

درس عبرت از انسانهای مسخ شده

همان طور که می دانیم روحیه سرکشی و نافرمانی از دستورهای الهی و علاقه شدید به مال دنیا از ویژگیهای یهود بود و آیاتی از قرآن بدانها اشاره کرده است، ماهیگیری در شنبه یکی از مظاهر این علاقه است:

خداوند به یهود فرمان داده بود روز «شنبه» را تعطیل کنند؛ اما گروهی از آنها که کنار دریا می زیستند و مشمول حکم الهی بودند، دلشان نمی آمد آن روز از ماهیهای فراوان و چشمگیر بگذرند. اتفاقاً روزهای شنبه ماهیهای بیشتری می آمد. آنها با ترفند و حيله گری روز شنبه نیز ماهیگیری می کردند تا آن که عذاب خدا آنها را فرا گرفت. در همین زمینه در قرآن چنین می خوانیم: قطعاً حال کسانی (یهودیانی) که در روز

شنبه نافرمانی کردند، دانستید. (و نیز به عذاب ما آگاه شدید که) به آنها گفتیم: همچون بوزینگان طرد شده در آید و آنها چنین شدند. (۵)

در آیه بعد از آن می فرماید: ما این جریان را مجازات و درس عبرتی برای پیش روی آن واقعه (مابین یدیها) و پشت آن (ماخلفها) قرار دادیم. (۶)

امام باقر علیه السلام در توضیح مابین یدیها و ماخلفها می فرماید: (مقصود از «مابین یدیها»، نسل آن زمان و مراد از «ماخلفها» ما مسلمانان هستیم. یعنی این درس عبرت مخصوص بنی اسرائیل نبود و همه انسانها را شامل می شود. (۷)

محرم اسرار، خدا یا دشمنان خدا

در مرحله عمل روشن می شود هر فرد چه کاره است و تنها ادعای ایمان کافی نیست. آیا می توان باور کرد: کسی ایمان به خدا داشته باشد اما با دشمنان خدا دست دوستی دهد و آنها را محرم اسرار خویش سازد؟ در قرآن می خوانیم: آیا گمان کرده اید به خود واگذار می شوید و خداوند کسانی را که جهاد کرده و غیر از خدا و فرستاده او و مؤمنان محرم اسراری نگرفته اند، معلوم نمی دارد؟ و خداوند بدانچه انجام می دهید آگاه است. (۸)

امام باقر علیه السلام درباره آیه فوق فرمود:

جز خدا محرم اسراری نگیرید که در این صورت مؤمن نخواهید بود. همانا هر سبب و نسب (قرابت) و محرم اسرار گرفتن و بدعت و شبهه ای بریده خواهد شد مگر آن چیزی که قرآن آن را اثبات کرده است. (یعنی تقوا) (۹)

گمان می نمایم آیا شما بگردید بی آزمایش رها؟ نکرده خدا تا به امروز فاش مقام شما را به سعی و تلاش؛ کدامینتان هست مومن درست که از غیر یزدان خود دست شست نگیرد دگر دوست غیر از خدا بجز مومنان و بجز مصطفی به هر کارتان هست یزدان خبیر بود آگه از رازهای ضمیر نور نبوت و ولایت

در قرآن می خوانیم: او خدایی است که خورشید را مایه روشنایی و ماه را نوربخش قرار داد؛ هوالذی جعل الشمس ضیاء والقمر نوراً. (۱۱)

امام باقر علیه السلام درباره آیه فوق چنین می فرماید:

خداوند زمین را به نور محمد صلی الله علیه و آله روشن ساخت، همان گونه که با نور خورشید آن را روشن گرداند. به همین جهت، محمد صلی الله علیه و آله را به خورشید و وصی اش علی علیه السلام را به ماه تشبیه کرده است. (۱۲)

رهبری، خارچشم دشمن

حمله به رهبری امت اسلامی یکی از ترفندها و نقشه های اصلی دشمنان دین است که از همان صدر اسلام در صدر توطئه های آنها قرار داشته است. در همین زمینه در قرآن می خوانیم:

«منافقان از آن بیم دارند که آیه ای علیه آنها نازل شود و به آنها از اسرار درونشان خبر دهد.» (۱۳)

(ای پیامبر به آنها) بگو: استهزا و تمسخر کنید، خداوند آنچه را از آن بیم دارید آشکار می سازد.

و اگر از آنها پرسسی، (در توجیه کارشان) می گویند: ما شوخی می کردیم و بازی. بگو: آیا خدا و آیات او و پیامبرش را مسخره می کنید؟ (۱۴)

بگو: عذرخواهی دیگر سودی ندارد. شما پس از ایمان آوردن کافر شدید، اگر گروهی از شما را (به خاطر توبه) ببخشیم، گروه دیگری را عذاب خواهیم کرد، زیرا آنها مجرمند. (۱۵)

امام باقر علیه السلام در شأن نزول آیات فوق می فرماید:

گروهی از منافقان در جلسه ای سری برای کشتن پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله نقشه کشیدند که پس از برگشتن از جنگ تبوک در یکی از گردنه ها به صورت ناشناس کمین کنند؛ شتر حضرت را رم دهند و حضرت را به قتل رسانند. خداوند پیامبرش را از این نقشه مطلع ساخت و حضرت نیز دستور داد گروهی از مسلمانان مراقب باشند تا آنها را متفرق کنند. هنگامی که پیامبر صلی الله علیه و آله به محل مورد نظر

(گردنه) رسید، عمار مهار شتر حضرت را در دست داشت و حدیفه از پشت سر، آن را می راند. در این هنگام، منافقان با صورتهای پوشیده هجوم آوردند. پیامبر صلی الله علیه و آله به حدیفه فرمود: به صورت مرکبهای آنها بزن تا دور شوند و حدیفه نیز چنین کرد. هنگامی که پیامبر صلی الله علیه و آله به سلامت از گردنه گذر کرد، به حدیفه فرمود:

آنها را شناختی؟ گفت: خیر، هیچ کس را نشناختم. سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله نام همه آنها را برشمرد. حدیفه گفت: اکنون که چنین است چرا گروهی را نمی فرستی آنها را به قتل رسانند؟

فرمود: «دوست ندارم عرب بگویند هنگامی که محمد بر یارانش پیروز شد به کشتن آنها پرداخت.» (۱۶)

پیشتان عرصه جهاد را دریابید!

افرادی که درآمد زیاد نداشتند و به قول امام خمینی قدس سره «از پابرهنگان بودند» مخلص ترین یاران پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله شمرده می شدند. آنها از دیار خود دل کنده، به خدا دل بسته بودند، در میدانهای کارزار از جان مایه می گذاشتند و وقت نداشتند تا دنبال منافع شخصی و سفرهای تجارتهای بروند و برای خود کاخ بسازند. لذا خداوند منان به مسلمانان دستور داده بود تا به این دسته از برادران خویش کمک مالی کنند. در همین زمینه در قرآن می خوانیم:

(انفاق شما، مخصوصاً باید) برای نیازمندی باشد که در راه خدا در تنگنای (اقتصادی) قرار گرفته اند، نمی توانند مسافرت (تجارت) کنند. و ناآگاهان آنها را، از شدت خویشتن داری، بی نیاز می پندارند، اما آنها را از چهره هایشان می شناسی و هرگز با اصرار از مردم چیزی نمی خواهند؛ و هرچیز خوبی را در راه خدا انفاق کنید، خداوند از آن آگاه است. (۱۷)

امام باقر علیه السلام فرمود: این آیه درباره «اصحاب صُفّه» نازل شده است. کنار مسجد (پیامبر صلی الله علیه و آله) روی صُفّه ای (سکوی بزرگی) جای داشتند... و خداوند به مردم دستور داد از کمک به این دسته از برادران خود دریغ نوزند. آنها نیز چنین کردند. (۱۸)

- ١- مطفّفين، آيه ١٤ .
- ٢- اصول كافي، ج ٢، باب الذنوب، ح ٢٠ .
- ٣- بقره، آيه ٤١ .
- ٤- مجمع البيان، ذيل آيه ٤١ سورة بقره .
- ٥- بقره، آيه ٦٥ .
- ٦- بقره، آيه ٦٦ .
- ٧- مجمع البيان، ذيل آيه ٦٦ سورة بقره .
- ٨- توبه، آيه ١٦ .
- ٩- اصول كافي، ج ١، ص ٥٩ .
- ١٠- مجد
- ١١- يونس، آيه ٥ .
- ١٢- نورالثقلين، ج ١، ص ٣٦ .
- ١٣- توبه، آيه ٦٤ .

١٤- آیه ٦٥.

١٥- آیه ٦٦.

١٦- مجمع البیان ذیل آیات فوق.

١٨- تفسیر ابوالفتوح رازی، ذیل آیه ٢٧٣ بقره.

والسلام./